

Иван Д. Милић, асистент
Универзитета у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
i.milic@pf.uns.ac.rs

Др Дарко Т. Димовски, доцент
Универзитета у Нишу
Правни факултет у Нишу
darko.dimovski@yahoo.com

КАЖЊАВАЊЕ ОСУЂЕНИХ ЛИЦА – ДИСЦИПЛИНСКЕ МЕРЕ

Сажетак: Након што пресуда постане правноснажна и извршна, и окривљени осуђени, следи и обавезујуће извршење пресуде. Уколико се окривљени осуди на затворску казну, следећи корак који се предузима јесте његово упућивање у установу за извршење казне затвора. Правила понашања у установама за извршење казне затвора строго су регулисана прописима којима се уређују права и обавезе осуђених лица. Понашања која су у установама забрањена прописују се као дисциплински преслук, и за њих се могу изрећи одговарајуће дисциплинске мере.

Предмет овог рада јесу управо дисциплинске мере које су прописане Законом о извршењу кривичних санкција Републике Србије. У раду се даје приказ и дисциплинских мера које се могу изрећи за теже или лакше дисциплинске преслуке. Посебна пажња аутора биће усмерена ка томе да укаже да изрицање и извршење дисциплинских мера Закон није уредио на најбољи начин, иако да ће се у пракси јавити одређени проблеми код примене ових мера.

Кључне речи: права, обавезе, казна, мера, затвор, осуђени.

УВОД

Извршење кривичних санкција представља завршну фазу изузетно сложеног процеса који започиње откривањем кривичног дела и његовог учиниоца, а наставља се покретањем кривичног поступка и изрицањем кривичне

санкције од стране суда.¹ У тој завршној фази изрицања санкције, неретко се изриче и казна затвора, која се извршава у појединим установама. Права и обавезе осуђених лица за време издржавања затворске казне у Републици Србији регулишу се, пре свега, Законом о извршењу кривичних санкција, али и великим бројем подзаконских аката (свакако је најважнији правилник о кућном реду), којима се ближе уређује „живот“ осуђених. Тим прописима уређују се „правила понашања“ за време издржавања казне, којих морају да се придржавају сва осуђена лица.

Законом о извршењу кривичних санкција (у даљем тексту: Закон о извршењу кривичних санкција, Закон или ЗИКС)² уређује се извршење казне затвора и осталих кривичних санкција. С друге стране, у Србији је 2009. године донет, као *lex specialis*, Закон о извршењу казне затвора за кривична дела организованог криминала.³ У свакој установи где се извршава казна затвора постоје и осуђени који се не придржавају правила понашања, који нарушавају кућни ред, односно, крше дисциплину.⁴ На издржавању казне налазе се и лица лошег владања, незаинтересована за резултате третмана, који својим поступцима и недисциплином штетно делују на преваспитавање других.⁵ Свако кршење дисциплине за последицу има да осуђено лице чини дисциплински преступ, за који му се под одређеним условима може изрећи дисциплинска мера.⁶ Да би осуђено лице могло да се казни због учињеног дисциплинског преступа, неопходан услов јесте да је учињени преступ прописан законом којим се уређује извршење казне затвора, или правилником о кућном реду. Дакле, може се казнити само оно осуђено лице које је учи-

¹ Вековић, В. Владимир, „Извршење казне затвора у Републици Србији – скромни донети и нужност суштинских реформи“, *Зборник радова „Владавина права и правна држава у региону“*, Међународни научни скуп, одржан 26. октобра 2013. год. на Палама, Источно Сарајево, 685. Вид. „Уголовно-исполнительное право Российской Федерации“: Учебник/Под ред. И. Л. Трунова, Москва, 2005, 10.

² Службени гласник Републике Србије, бр. 55/2014.

³ Службени гласник Републике Србије, бр. 72/2009. и 101/2010. О дисциплинским преступима и дисциплинским мерама према осуђеним лицима на које се примењује овај Закон вид. Слободанка Константиновић Вилић, Миомира Костић, *Систем извршења кривичних санкција и њенални шрејшман у Србији*, Ниш, 2011, 112-113.

⁴ Више о правима и дужностима осуђених лица вид. Rajka Kupčević-Mladenović, „*Osnovi penologije*“, Sarajevo, 194 -197.

⁵ Dragomir Davidović, Olga Matić, Branko Kovačević, Branimir Vučinić, „*Kategorizacija kazneno-popravnih domova i klasifikacija osuđenih lica u Jugoslaviji*“, Beograd, 1970, 188. Као што постоје и различите категорије личности учинилаца кривичних дела. Вид. „*Криминологија*“: Учебник/Под ред. Кудрявцева. В. Н. Еминова. В. Е. Москва, 2012, 151-156.

⁶ Више о некадашњем кажњавању осуђених вид. Vernon Fox, „Analysis of Prison Disciplinary Problems“, *Journal of Criminal Law and Criminology*, Volumn 49. 1959, 321-326.; Michael A. Millemann, „Prison Disciplinary Hearings and Procedural Due Process – the Requirement of a Full Administrative Hearing“, *Maryland Law Review*, Volume 31. 1971, 27-59.

нило дисциплински преступ који је прописан пре него што је учињен. ЗИКС у својим одредбама прописује дисциплинске преступе, и дели их на теже⁷ и лакше.⁸ Вероватноћа да се осуђено лице казни, путем изрицања дисциплинских мера, могућа је само у дисциплинском поступку, који је уређен Правилником о дисциплинском поступку према осуђеним лицима.⁹ Међутим, овај Правилник, осим што уређује дисциплински поступак, садржи и одредбе о материјалноправним питањима дисциплинских мера.

⁷ **Тежи дисциплински преступи су (чл. 157 ЗИКС-а):** 1) бекство или покушај бекства из завода; 2) подстрекавање на побуну или бекство; 3) припремање побуне или бекства; 4) неовлашћено напуштање завода; 5) насиље према другом лицу, физичко или психичко зlostављање другог лица; 6) прављење, поседовање или коришћење опасне ствари или средства за комуникацију на даљину; 7) израда или уношење у завод средства подобног за напад, бекство или извршење кривичног дела; 8) спречавање приступа у било који део завода службеном лицу или лицу које се овлашћено налази у заводу; 9) угрожавање, оштећење или уништење имовине већег обима; 10) одбијање извршења законитог налога овлашћеног лица услед чега је наступила или могла наступити тежа штетна последица; 11) угрожавање туђег здравља извршено намерно или грубом непажњом; 12) производња, поседовање или коришћење опојних дрога или психоактивних супстанци; 13) грубо занемаривање личне хигијене осим ако грубо занемаривање личне хигијене није настало услед телесног или менталног обољења; 14) бављење играма на срећу; 15) отпор здравственом прегледу или мерама за спречавање опасности од заразе; 16) подстрекавање лица лишеног слободе на тежи дисциплински преступ; 17) занемаривање радне обавезе које је изазвало или је могло изазвати тежу штетну последицу; 18) обучавање о начину извршења кривичног дела на основу личног или туђег искуства; 19) тежа злоупотреба добијених проширених права и погодности; 20) недолично, насилничко или увредљиво понашање према запосленом; 21) противправно присвајање туђих покретних ствари; 22) понављање најмање три лакша дисциплинска преступа у периоду од три месеца; 23) одбијање осуђеног да се подвргне тестирању у случају основане сумње на узимање опојних дрога или психоактивних супстанци. О дисциплинској одговорности осуђених лица вид. Наташа Мрвић-Петровић, *Криза зајвора*, Београд, 2007. стр. 415-416.

⁸ **Лакши дисциплински преступи су (чл. 158. ЗИКС-а):** 1) угрожавање и ометање другог осуђеног у обављању радних и слободних активности; 2) удаљавање из круга завода или радилишта и радионице завода без одобрења; 3) изношење алата и других материјалних средстава са радног места; 4) међусобна купопродаја одеће, обуће, лекова и других ствари; 5) коцкање; 6) припремање оброка, напитака или хране ван простора предвиђеног у ту сврху; 7) тетовирање и телесни пирсинг себе или другог у заводу; 8) угрожавање и оштећење имовине; 9) нарушавање изгледа завода; 10) неовлашћено коришћење и улажење у службене просторије; 11) лакша злоупотреба добијених посебних права; 12) поседовање ствари које осуђени не сме имати код себе; 13) недисциплиновано, непристојно и агресивно понашање које ремети живот и рад у заводу; 14) недозвољена израда предмета; 15) пушење ван простора одређеног у ту сврху; 16) занемаривање радне обавезе; 17) одбијање извршења законитог налога овлашћеног лица; 18) неовлашћено коришћење ствари; 19) омогућавање приступа неовлашћеном лицу у простор завода; 20) увредљиво понашање према другом лицу по било ком личном својству; 21) давање нетачних података о чињеницама битним за остваривање права.

⁹ *Службени Ђласник Републике Србије, бр. 79/2014. (у даљем тексту: Правилник).*

1. ВРСТЕ ДИСЦИПЛИНСКИХ МЕРА

Закон о извршењу кривичних санкција Републике Србије предвиђа пет дисциплинских мере, које се само у прописаном поступку могу изрећи осуђеном лицу, за време издржавања затворске казне. Тако се за учињени дисциплински преступ може изрећи нека од следећих дисциплинских мера: 1) укор; 2) ограничење или забрана примања пакета до три месеца; 3) одузимање додељених проширених права и погодности из члана 129. ст. 1. и 2. ЗИКС-а, до три месеца; 4) ограничење или забрана располагања новцем у заводу до три месеца; 5) упућивање у самицу у слободно време или током целог дана и ноћи.¹⁰ Дакле, за учињен дисциплински преступ могу се изрећи само ове дисциплинске мере. Иако се, можда, на први поглед чини да наведене мере не погађају осуђеног много, ипак, њихове последице могу да на веома изражен начин негативно утичу на његов живот у затвору.¹¹

¹⁰ Чл. 156 Закона о извршењу кривичних санкција. Вид. Владимир В. Вековић, „Систем извршења кривичних санкција“, Београд, 2010, 114-115.

¹¹ Закон о извршењу кривичних санкција Републике Црне Горе у чл. 55. прописује следеће **дисциплинске казне**: 1) укор, 2) забрана примања пошиљки до три месеца, 3) упућивање у самицу до 30 дана после извршења радне обавезе, и 4) упућивање у самицу до 30 дана. Закон о извршењу кривичних санкција, Закон је објављен у „Службеном листу РЦГ“, бр. 25/94, 29/94, 69/2003 и 65/2004 и у „Службеном листу ЦГ“, бр. 32/2011. Вид. чл. 151. Закона – 40/2011-1. Доступан на: <http://www.hracion.org/wp-content/uploads/Zakon-o-izvršenju-krivичnih-sankcija.pdf>. На дан: 13.08.2015. Више о кривичним санкцијама у Републици Црној Гори вид. Дарко Радуловић, „Систем кривичних санкција у Кривичном законнику Црне Горе и заштита од дискриминације“, *Научни скуп: Правни систем и заштитна од дискриминације*, Косовска Митровица, 2015, 117-135. Закон Босне и Херцеговине о извршењу кривичних санкција, притвора и других мјера (*Службени гласник БиХ*, бр. 12 од 16 фебруара 2010) у чл. 102. прописује следеће дисциплинске **санкције**: 1. укор, 2. опомена, 3. укидање погодности, 4. забрана располагања новчаним средствима, 5. упућивање у самицу до десет дана. Закон о извршењу кривичних санкција Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, бр. 12. од 19. фебруара 2010), прописује да се за учињене дисциплинске прекршаје изричу **дисциплинске казне** (чл. 129): а) писмени укор, б) одузимање погодности, и в) упућивање у самицу до 20 дана. Текст Закона доступан на: http://wcjp.uniric.it/db_legislation/national/docs/BiH_Zakon%20o%20izvršenju%20krivичnih%20sankcija_SG%2012-10_bos.pdf на дан: 28. јуна 2015. Врста и број дисциплинских мера се мањао, тако је, на пример, Правилник о кућном реду у казнено-поправним домовима, окружним и среским затворима у Федеративној Народној Републици Југославији (објављен у *Службеном листу*, бр. 24. од 21.3.1947.) прописивао седам **дисциплинских казни** које су могле да се изрекну, и то: 1. укор; 2. ограничење или лишење права дописивања; 3. ограничење или лишење права права пријема посета; 4. ограничење или лишење права пријема пошиљки; 5. ограничење права располагања новцем; 6. издвајање у самицу до 14 дана; 7. премештај из дома или затвора. Вид. чл. 67. поменутог Правилника. Према Европским затворским правилима (Препорука Комитета министара државама чланица у вези са европским затворским правилима), Колективно кажњавање и телесно кажњавање, кажњавање смештајем у ћелију без светлости као и друге врстене људског и понижавајућег кажњавање су забрањене. Recommendation Rec (2006)2 of the Committee of Ministers to member states on the European Prison RulesI (60.3).

1.1. Укор

Укор је, заправо, најблажа дисциплинска мера којом се осуђеном само указује на његово неприхватљиво понашање и ставља му се у изглед изрицање теже дисциплинске мере у случају да поново учини преступ. Укор, као дисциплинска мера, подсећа нас на Судску опомену која се може изрећи учиниоцу кривичног дела под одређеним условима. Он нас, такође, подсећа и на Опомену која се може изрећи учиниоцу прекршаја, као и на Укор који се може изрећи малолетнику за учињено кривично дело или прекршај. ЗИКС на доста нејасан и непрецизан начин уређује када се укор, као најблажа дисциплинска мера, може изрећи. Тако се укор изриче, кад због природе учињеног дисциплинског преступа, осуђеног треба само упозорити.¹² Видимо да се на основу овакве законске одредбе не може са сигурношћу закључити када се може, а када не може изрећи укор. Према решењу ЗИКС-а ова најблажа дисциплинска мера може се изрећи за било који преступ, било тежи или лакши. С тим у вези, оставља се велика „слобода“ дисциплинској комисији или управнику завода у погледу изрицања ове мере. Можда је законодавац, ипак, требао да пропише да се ова мера може изрећи само оним осуђеним лицима која су учинила лакше дисциплинске преступе. С обзиром на овакво законско решење, мишљења смо, да је за изрицање укора најбитнија процена личности осуђеног лица, као и то да ли је учињен тежи или лакши преступ, јер се формално он може изрећи за било који преступ.

1.2. Ограничење или забрана примања пакета до три месеца

Није тешко закључити да је ограничење или забрана примања пакета до три месеца тежа дисциплинска мера од укора, којом се на одређено време забрањује осуђеном да прима пакете. Дакле, за било који учињени преступ исто као и укор може се изрећи и ова мера. Осуђено лице има право на пријем пакета двапут месечно (чл. 96 ЗИКС-а) и то је изузетно важно право за осуђена лица, које се може и ограничити само ако се у дисциплинском поступку изрекне дисциплинска мера „забрана или ограничења примања пакета. Сам Закон говори да се право на пријем пакета може ограничити или забранити. Није спорно шта значи забранити пријем пакета, али ипак може бити спорно шта се подразумева под ограничењем пријема пакета. Тако се може поставити питање да ли се ограничење односи на број пријема пакета у току

(Adopted by the Committee of Ministers on 11 January 2006 at the 952nd meeting of the Ministers' Deputies). Доступно на: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=955747> на дан: 1.1.2016. О дисциплинским мерама вид. В.Б. Малинин, Л.Б. Смирнов, „Уголовно-исполнительное право“, [Глава XVIII Воспитательное воздействие на осужденных к лишению свободы], Москва, 2009, 7-8.

¹² Чл. 159 ст. 2 ЗИКС-а.

једног месеца или је ограничење у односу на тежину пакета?¹³ Још само да напоменемо да је овакво решење непрецизнио, с обзиром да се прописује да овакво ограничење или забрана може да траје до три месеца, па се ми питамо колико најкраће може да траје? Ограничење или забрана не може се односити на хигијенски пакет (чл. 12 Правилника).

1.3. Одузимање додељених проширених права и погодности из члана 129. ст. 1. и 2. ЗИКС-а до три месеца

Уколико се осуђено лице у казнено-поправном заводу или окружном затвору добро влада и понаша у складу са свим правилима у установи, може добити и одређена проширена права и погодности. Тако, ЗИКС у члану 129. прописује: осуђеном који се посебно добро влада и залаже и остварује напредак у донетом програму поступања, управник завода може доделити: 1) проширено право на пријем пакета; 2) проширено право на број посета; 3) проширено право на круг лица која могу посетити осуђеног (даљи сродници, пријатељи и други); 4) проширено право на пријем посета без надзора у просторијама за посете; 5) проширено право на пријем посета у посебним просторијама; 6) проширено право на пријем посета изван завода; 7) проширено право на погоднији смештај. Такође, управник завода може (под одређеним условима) одобрити осуђеном и следеће погодности: 1) слободан излазак у град; 2) посету породици и сродницима о викенду и празницима; 3) наградно одсуство из завода до седам дана у току године; 4) коришћење годишњег одмора изван завода. Видимо да се овим посебним правима и погодностима осуђеном „знатно олакшава“ издржавање затворске казне, која се добијају као награда због доброг владања. Једном додељена ова права/погодности могу се и одузети уколико осуђени нарушава ред у установи. Тако, уколико осуђено лице које је добило посебна права или погодности учини дисциплински преступ, било тежи или лакши, њему се у дисциплинском поступку могу таква права и погодности одузети, али само на период до три месеца. Ова дисциплинска мера може се кумулативно изрећи са најтежом мером „самицом“ (чл. 159 ст. 6). Овде се ради и о лошем законском решењу. Наиме, на основу оваквог решења чини се да се долази до закључка, да се једном додељена посебна права и погодности никада не могу трајно укинути, већ само на период до три месеца. Видећемо на крају рада да се применом других одредаба долази до другачијег решења. Тако се због изречене дисциплинске мере осуђени може накнадно распоредити у групу са мањим степеном посебних права.

¹³ Правилником о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора (*Службени гласник Републике Србије*, бр. 110/2014.) прописано је да „Тежина пакета може бити до десет килограма“ (чл. 49).

1.4. Ограничење или забрана располагања новцем у заводу до три месеца

Једно од основних права осуђених лица за време издржавања казне затвора, свакако, је и право на пријем новчаних пошиљки (чл. 97 ЗИКС-а). Осим права на пријем новчаних пошиљки, осуђени може и сам донети новац приликом доласка у установу где издржава казну затвора. Само да још напоменемо, да осуђени не може да поседује новац код себе, већ се он депонује на новчани депозит у установи у којој издржава казну. С обзиром да осуђени има све што му је потребно за свакодневни живот у затвору, а издржавање казне затвора финансира се из буџета,¹⁴ онда је више него јасно да новац и није „толико“ неопходан осуђеном лицу у самом затвору. С тим у вези, ЗИКС ограничава са колико новца осуђени може да слободно располаже у току једног месеца. Месечни износ новца којим осуђени слободно располаже је износ просечне зараде у Републици Србији за претходни месец према последњим подацима органа надлежног за послове статистике (чл. 97 ст. 3 ЗИКС-а). Уколико осуђени учини **тежи** дисциплински преступ, њему се као дисциплинска мера може изрећи ограничење или забрана располагања новцем у заводу до три месеца. Видимо да се и овде као и код претходне мере појављују проблеми око тумачења ове мере, јер се и овде говори о ограничењу или забрани, а такође се не одређује ни колико најкраће може да траје. Према решењу ЗИКС-а ово је тежа мера од претходне (одузимање додељених проширених права и погодности из члана 129. ст. 1. и 2. ЗИКС-а) с обзиром да се може изрећи само за теже преступе. Ограничење или забрана располагања новцем не може се односити на располагање новцем за набавку лекова, ортопедских помагала, пружање неопходних медицинских услуга, средстава за личну хигијену, остваривање права на дописивање и телефонирање и правну помоћ (чл. 14 Правилника).

1.5. Упућивање у самицу у слободно време или током целог дана и ноћи

Најстрожа дисциплинска мера која се може изрећи, такође, само за теже дисциплинске преступе јесте „Самица“. Једно од основних начела извршења казне затвора јеста скупно издржавање казне, осим када је реч о појединим учиниоцима кривичних дела који казну затвора издржавају одвојено од осуђених лица.¹⁵ Као „мера“ за учињени тежи преступ осуђени може да се упути у самицу на одређено време. Дакле, осуђени се издваја од осталих осуђених

¹⁴ Вид. чл. 11 ЗИКС-а.

¹⁵ Вид. чл. 29 Закона о извршењу казне затвора за кривична дела организованог криминала.

лица и смешта у посебну просторију - „самицу“. Као што видимо ЗИКС прописује да се осуђени може упутити у самицу само у слободно време или у току целог дана и ноћи. Дисциплинска мера упућивања у самицу представља искључење осуђеног из заједничких активности с другим осуђенима у слободно време или током целог дана и ноћи (чл. 163 ЗИКС-а). Сматрамо да је законодавац ову меру требао да уреди на јаснији начин, јер сада није баш најјасније уређено питање времена за које се ова мера изриче и извршава. Дисциплинска мера упућивања у самицу изриче се изузетно, само за теже дисциплинске преступе и не може трајати дуже од 15 дана. Меру упућивања у самицу до 30 дана могуће је изрећи за стицај дисциплинских преступа (чл. 162 ЗИКС-а). Трајање ове најтеже мере ограничено је временски и у току једне године.¹⁶ Тако, укупан боравак осуђеног у просторији у којој се извршава дисциплинска мера упућивања у самицу не може трајати дуже од шест месеци у току једне календарске године (чл. 166 ЗИКС-а).

2. ОДМЕРАВАЊЕ ДИСЦИПЛИНСКЕ МЕРЕ

С обзиром да се дисциплинске мере прописују у распону (тачније, само се одређује колико најдуже могу да трају) и да постоји различити модалитети како изрицања, тако и извршења, потребно је и да се дисциплинска мера одмери. С тим у вези, ЗИКС уређује правила о **одмеравању** дисциплинских мера (чл. 171): при изрицању дисциплинске мере води се рачуна о понашању осуђеног током издржавања казне и залагању на раду, а узимају се у обзир и све друге чињенице битне за правилно одмеравање мере. Правила о **изрицању** мера уређењу се Правилником, тако се чланом 22. прописује да се: при изрицању дисциплинске мере узимају у обзир све чињенице и околности које могу бити од значаја при избору дисциплинске мере, а нарочито: тежина преступа, околности под којима је учињен, раније изрицање дисциплинских мера, понашање осуђеног током извршења казне затвора, његов однос према раду и радним обавезама и оцена остварења сврхе изрицања дисциплинске мере.¹⁷ Наиме, ЗИКС јасно одређује да се мере изричу на од-

¹⁶ Наше законско решење је у сагласности са Европским затворским правилима (Препорука Комитета министара државама чланица у вези са европским затворским правилима), којима се прописује да: Боравак у самици се као казна може изрећи само у изузетним случајевима и за одређен временски период који мора бити што је могуће краћи. Recommendation Rec (2006)2 of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules (60.5). (Adopted by the Committee of Ministers on 11 January 2006 at the 952nd meeting of the Ministers' Deputies). Доступно на: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=955747> на дан: 1.1.2016.

¹⁷ Вид. Снежана Соковић, „Извршење кривичних санкција“, Београд, Крагујевац, 2008, 90-91. О надзору и дисциплини у затвору у ранијем периоду вид. Charles McKendrick, „Nadzor i disciplina“, U: *Savremeno prevaspitanje*, Izdavač: Paul W. Tappan, New York, 1951, 263-264.

ређено време, али је одређено само колико најдуже могу да трају. Такође, дисциплинске мере се могу састојати у ограничењу или одузимању појединих права, тако да се мора опет одмерити мера и донети коначна одлука да ли ће се она састојати у ограничењу или забрани. Када је реч о најтежој дисциплинској мери „самици“ нужно је и њено одмеравање, како у смислу времена на који се изриче, тако и у погледу начина извршења. Код ове најтеже мере Законом се прописује да се њено извршење може и **обуставити**. Управник завода обуставља извршење дисциплинске мере упућивања у самницу ако оцени да је дисциплинска мера постигла своју сврху и пре њеног истека. Управник завода обавезно прекида извршење дисциплинске мере упућивања у самницу ако по писменом мишљењу лекара даљи боравак у самици угрожава здравље осуђеног (чл. 167 ЗИКС-а). С друге стране, Правилник прописује још један основ за ранији престанак ове мере (чл. 19 ст. 3): Управник завода може прекинути извршење мере упућивања у самницу и на основу молбе осуђеног којом се позива на здравствено стање и прибављеног мишљења лекара. Ова одредба се може тумачити на начин да се мера самнице изриче увек на период од три месеца, али да управник завода може раније да прекине њено извршење.

3. ОДЛАГАЊЕ ИЗВРШЕЊА ДИСЦИПЛИНСКЕ МЕРЕ И ОПОЗИВАЊЕ ОДЛАГАЊА

ЗИКС уређује да се извршење дисциплинских мера може и **одложити**. По логици ствари једино се не може одложити извршење укора, с обзиром да се његовим изрицањем он истовремено и извршава. Извршење дисциплинске мере, изузев мере укора, могуће је условно одложити до три месеца (чл. 160 ЗИКС-а). Одлуку о одлагању извршења дисциплинске мере доноси орган који је донео одлуку о дисциплинској мери. Правилник прописује (чл. 20 ст. 1) извршење дисциплинске мере, осим укора, могуће је одложити до три месеца под условом да осуђени у том року не учини нови дисциплински преступ.

ЗИКС не регулише који су услови потребни да се испуне како би се одложило извршење мера. С друге стране, Правилником се веома нејасно и нимало детаљно прописује када се може условно одложити извршење дисциплинске мере. Тако, извршење дисциплинске мере, осим укора, могуће је одложити до три месеца под условом да осуђени у том року не учини нови дисциплински преступ. Извршење мере ће се одложити ако се, на основу владања осуђеног и природе дисциплинског преступа који је учинио, може очекивати да ће се и одлагањем постићи сврха дисциплинске мере (чл. 20 ст. 2). Оваквим начином регулисања оставља се велико овлашћење у погледу

одлучивања о условном одлагању извршења дисциплинских мера, као што се велика овлашћења остављају и приликом доношења одлуке о самој дисциплинској мери. Сматрамо да је овакво уређење доста нејасно, те ће се у пракси појављивати његова различита тумачења. Није јасно да ли се након протека три месеца дисциплинска мера извршава или се она може или мора опозвати само у току та три месеца? Ми смо мишљења да није оправдано да се након три месеца увек извршава, а тумачењем одредби ЗИКС-а долази се до решења да се, ипак, мере могу опозвати само у току та три месеца. Сматрамо да се у некој измени Закона јасно мора уредити одлагање извршења мера и недвосмислено прецизирати да се мере неће ни извршити уколико осуђени у року од три месеца не учини нови преступ. Чини се да би било номотехнички правилније и јасније да је законодавац прописао да: „Извршење дисциплинске мере може се условно одложити, под условом да осуђени не понови дисциплински преступ у року од три месеца.“

Условно одлагање извршења дисциплинских мера може се или мора **опозвати** уколико осуђени понови дисциплински преступ. Условно одложена мера ће се опозвати ако осуђени за време одлагања учини **тежи** дисциплински преступ, а **може** се опозвати ако учини лакши дисциплински преступ. Условно одложена мера **може** бити опозвана и ако се накнадно утврди да је осуђени пре изрицања условно одложене дисциплинске мере учинио лакши дисциплински преступ, а биће опозвана ако је учинио тежи дисциплински преступ. Ако је условно одложена мера опозвана, осуђеном ће се, применом одредаба Правилника о стицају, изрећи јединствена мера.¹⁸

4. ЈОШ НЕКЕ ПОСЛЕДИЦЕ ДИСЦИПЛИНСКОГ КАЖЊАВАЊА?

У овом раду морамо поставити још једно веома битно питање – да ли осуђени који је дисциплински кажњен има још неке последице након извршене дисциплинске мере? Одговор на ово питање налази се у ЗИКС-у (чл. 74), где се јасно прецизира: Осуђени се накнадно разврстава у групу са мањим степеном посебних права и погодности на основу изречене дисциплинске казне за тежи дисциплински преступ или накнадно утврђеног повећаног степена ризика. Осуђени се може накнадно разврстати у групу са мањим степеном посебних права и погодности на основу изречене дисциплинске казне за лакши дисциплински преступ, покретања новог кривичног поступка или изречене нове казне затвора.¹⁹ Дакле, осуђени се у зависности од

¹⁸ Вид. чл. 160. ЗИКС-а; чл. 21. Правилника.

¹⁹ Овде желимо само да укажемо на то да Закон не користи исту терминологију, јер на овом месту говори о **дисциплинским казнама**, а не о дисциплинским мерама. Правилник о

учињеног преступа може или мора разврстати у групу са мањим степеном посебних права и погодности. Даље, одговор на наше питање налази се и у Кривичном законiku Републике Србије.²⁰ Наиме, логично је да сваки осуђени у затвору жели да што пре изађе на слободу, а један од начина да се осуђени пре истека казне нађе на слободи постоји у случају добијања условног отпуста. Кривични законик Србије прописује услове за добијање условног отпуста, али и изричито наводи ко не може добити условни отпуст. Тако, условно се **не може** отпустити осуђени који је током издржавања казне два пута дисциплински кажњаван и коме су одузете додељене погодности (чл. 46). Овакво законско решење представља новину којим се „на одређен начин“ поопштравају услови за добијање условног отпуста.²¹

третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 72/2010. Прописује (чл. 35): Осуђени се накнадно разврстава у групу са мањим степеном посебних права на основу изречене дисциплинске казне за тежи дисциплински преступ и накнадно утврђеног повећаног степена ризика. Осуђени се може накнадно разврстати у групу са мањим степеном посебних права на основу изречене дисциплинске казне за лакши дисциплински преступ покретања новог кривичног поступка или изречене нове казне затвора. Вид. чл. 36. Правилника о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 66/2015.

²⁰ *Службени гласник Републике Србије*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 и 108/2014.

²¹ У установама за извршење казне затвора изрицање дисциплинских мера није реткост, зато је важно погледати број изречених дисциплинских мера и обустављених дисциплинских поступака из Извештаја Управе за извршење кривичних санкција: **Број поступака и структура дисциплинских казни изречених у 2010. години:** Обустављених поступака | 252; Укор | 836; Одузимање и забрана коришћења погодности | 706; Условно усамљење | 542; Безусловно усамљење до 5 дана | 396; Безусловно усамљење 5 до 10 дана | 710; Безусловно усамљење 10 до 15 дана | 340; Кумулативно безусловнo усамљење | 180; Условно одузимање погодности | 131; Укупно | 4093. **Број поступака и структура дисциплинских казни изречених у 2011. години:** Обустављених поступака | 360; Укор | 994; Одузимање и забрана коришћења погодности | 798; Условно усамљење | 572; Безусловно усамљење до 5 дана | 357; Безусловно усамљење 5 до 10 дана | 620; Безусловно усамљење 10 до 15 дана | 317; Кумулативно безусловнo усамљење | 26; Условно одузимање погодности | 368; Укупно 4412. **Број поступака и структура дисциплинских казни изречених у 2012. години:** Обустављених поступака | 383; Укор | 1060; Одузимање и забрана коришћења погодности | 982; Условно усамљење | 502; Безусловно усамљење до 5 дана | 314; Безусловно усамљење 5 до 10 дана | 691; Безусловно усамљење 10 до 15 дана | 265; Кумулативно безусловнo усамљење | 12; Условно одузимање погодности | 495; Укупно | 4704. Подаци доступни на: <http://www.uiks.mpravde.gov.rs/lt/articles/izvestaji/>, на дан: 18.8.2015. Видимо да се и Извештајима Управе за извршење кривичних санкција говори о дисциплинским казнама, а не о дисциплинским мерама. Из наведених Извештаја не види се које су тачно мере када изречене, јер се у њима користе називи за изречене мере које нису усаглашени са називима дисциплинских мера које прописује ЗИКС.

ЗАКЉУЧАК

Понашање осуђених лица нужно је вредновати. Свако добро (примерено) владање, треба да се на адекватан начин награди, док свако нарушавање дисциплине треба казнити.²² Рад и понашање осуђеног требају да буду једини критеријуми за доделу погодности.²³ Кажњавање осуђених лица могуће је сама ако су учинила дисциплински преступ. Другим речима, не сме се остављати простор „затворским властима“ да сами одлучују шта је дозвољено, а шта кажњиво у затвору. Прописани дисциплински преступи и мере које се могу изрећи имају како превентивну тако и репресивну сврху. То је заправо начин за одржавање дисциплине у казним установама. Сматрамо да се у некој наредној измени Закона о извршењу кривичних санкција и подзаконских аката, ипак, треба јасније уредити област дисциплинског кажњавања, с обзиром да се на основу садашњег решења могу доносити дијаметрално супротне одлуке иако је реч о истој ствари.

²² О награди и казни осуђених лица вид. Nebojša Macanović, Andrea Stanković, „Kazna i nagrada u funkciji resocijalizacije osuđenih lica“, *Kriminalističke teme-Časopis za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije*, Godište XIV, broj 3-4, 2014, 69-76.

²³ Mario Radić, „Neki problemi s osuđenima u penalonoj praksi“, *Penologija*, br. 1 i 2/ 1978, 64.

*Ivan D. Milić, Assistant
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
i.milic@pf.uns.ac.rs*

*Darko T. Dimovski, Ph.D., Assistant Professor
University of Niš
Faculty of Law Niš
darko.dimovski@yahoo.com*

Inmate Punishments – Disciplinary Measures

Abstract: *After the verdict has become formal and enforceable, and the defendant a convict, sentence execution procedure follows. If the defendant is sentenced to prison, the next step to be taken is the referral institution for execution of sentence of imprisonment. Rules of conduct in the institutions for execution of imprisonment are strictly regulated by legislation governing the rights and obligations of prisoners. Conducts that are prohibited in institutions shall be prescribed as a disciplinary offense, and appropriate disciplinary measures are to be imposed.*

The subject of this paper are disciplinary measures stipulated by the Law on Execution of Criminal Sanctions of the Republic of Serbia. The paper gives an overview of five disciplinary measures that can be imposed for serious or minor disciplinary offenses. In particular, author focuses his attention to indicating that the imposition and execution of disciplinary measures, are not regulated by Law in the best possible way, so that, in practice, certain problems arise in the application of these measures.

Key words: *rights, obligations, punishment, measure, prison, convict.*

Датум пријема рада: 29.02.2016.